

Розділ 1
МІЖНАРОДНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ
ОБЛІКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У
СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

WIERZYTELNOŚĆ I DŁUG W UJĘCIU BILANSOWYM, PODATKOWYM
I KODEKSU CYWILNEGO

Dudek M.

Wierzytelność i dług, należności i zobowiązania to pojęcia nierozłącznie związane z rozrachunkami prowadzonymi przez jednostki gospodarcze. Rozrachunki charakteryzują się na ogół występowaniem należności lub zobowiązań. Podmioty uczestniczące w rozrachunkach zgodnie z zasadą podmiotowości stają się odpowiednio dłużnikami i wierzycielami. Celem niniejszego artykułu jest wyjaśnienie różnic między pojęciem długu i wierzytelności, zobowiązań i należności ze względu na potrzeby obrotu gospodarczego. Różnice te zostaną zobrazowane w ujęciu prawa bilansowego, podatkowego oraz kodeksu cywilnego.

Słowa kluczowe: dług, wierzytelność, należności, zobowiązania prawo bilansowe, kodeks cywilny.

Przedsiębiorstwo nie jest odosobnioną jednostką. Jest podmiotem funkcjonującym na rynku krajowym, nierzadko globalnym, wchodzącym nieustannie w różnego rodzaju interakcje z otoczeniem. Mówimy, że przedsiębiorstwo działa w otoczeniu bliższym i dalszym; w mikrootoczeniu lub makrootoczeniu. Bliższe otoczenie stanowią czynniki oddziałujące w sposób bezpośredni na przedsiębiorstwo, stąd też nie są one jednakowe dla każdej z firm. Są to podmioty mające bezpośredni kontakt z firmą, z którymi przedsiębiorstwo styka się w swojej codziennej działalności i które może samo aktywnie kształtować. Są to też: dostawcy, pośrednicy, konkurenci, klienci, banki, urzędy administracji państwowej i samorządowej itp. Otoczenie dalsze jest z reguły niezależne od danego przedsiębiorstwa. Firma musi się do niego dostosować. W jego skład wchodzi m.in. czynniki polityczno – prawne to jest przepisy prawne oraz obszar obowiązujących uregulowań a także czynniki ekonomiczne takie jak tempo przyrostu dochodu narodowego jego podział, polityka gospodarcza dochody ludności, stopień oszczędności i zadłużenia społeczeństwa oraz dostępność kredytów zarówno dla przedsiębiorstw jak i dla gospodarstw domowych.

Wierzytelność i dług, to pojęcia z obszaru makrootoczenia przedsiębiorstwa. Wewnątrz przedsiębiorstwa nierozłącznie są związane rozrachunkami prowadzonymi przez jednostki gospodarcze. Występują tam pod postacią zobowiązań i należności. Powstają one jako oddziaływanie różnych zdarzeń w tym odroczonej płatności które powodują ich powstawanie. Podmioty uczestniczące w tych rozrachunkach zgodnie z zasadą podmiotowości stają się odpowiednio dłużnikami i wierzycielami. Celem artykułu jest wyjaśnienie różnic między pojęciem długu i wierzytelności, zobowiązań i należności ze względu na potrzeby obrotu gospodarczego. Różnice te zostaną zobrazowane na podstawie prawa bilansowego, podatkowego oraz kodeksu cywilnego. W części drugiej artykułu podano definicję zobowiązań i należności. w ujęciu ekonomicznym, prawną definicję zobowiązań i należności oraz zobowiązań i należności w ujęciu finansowym. W części trzeciej przedstawione zostały różnice wynikające z rozumienia należności i zobowiązań według prawa bilansowego i podatkowego oraz znaczenie tych różnic. Omówiono również rolę zobowiązań w kodeksie cywilnym. W części czwartej dokonano podsumowania pojęć należności i zobowiązań, długu i wierzytelności wykorzystując przykład zaliczki oraz podano wykorzystaną literaturę.

Rachunkowość jest częścią systemu informacyjnego przedsiębiorstwa. Jej zadaniem jest dostarczanie informacji różnym użytkownikom, takim jak np. potencjalni inwestorzy, kontrahenci, klienci, pracownicy, agendy publiczne i rządowe. Każda jednostka gospodarcza zobowiązana jest prawnie do prowadzenia sprawozdawczości (ewidencji księgowej) w taki sposób, aby zapewnić określenie wysokości dochodu (względnie straty), podstawy opodatkowania i wysokości należnego podatku dochodowego za rok podatkowy. Każda jednostka musi uwzględnić w ewidencji środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych, informacji niezbędnych do obliczenia wysokości odpisów amortyzacyjnych zgodnie z przepisami podatkowymi. Każda jednostka musi prowadzić rozrachunki z zewnętrznymi dostawcami materiałów, urzędów, usług, kapitałów i środków finansowych. Wiąże się to z prowadzeniem obliczeń, przeliczeń co podnosi koszty prowadzenia systemu finansowo-księgowego.

Podstawowym celem prawa bilansowego jest tworzenie prawdziwego i rzetelnego obrazu sytuacji majątkowej oraz wyniku finansowego przedsiębiorstwa. Informacja ta ma służyć różnym użytkownikom, w szczególności zewnętrznym. Natomiast głównym celem prawa podatkowego jest rozliczenie każdego przedsiębiorstwa działającego na rynku, prowadzone pod kątem realizacji konstytucyjnego obowiązku obciążeń podatkowych na rzecz państwa za oznaczony okres. Prawo podatkowe podporządkowuje pomiar ekonomiczny bieżącym potrzebom budżetu państwa uzależnionym od wewnętrznej sytuacji gospodarczej danego kraju. Jednakowe kategorie i pojęcia definiowane w ramach poszczególnych aktów prawnych dość często kryją różne konotacje albo *vice versa* te same pojęcia i kategorie odnoszą się do podobnych ale nie takich samych desygnatów. Na przykład, nie to samo znaczy *amortyzacja* dla celów podatkowych i amortyzacja dla celów bilansowych. Często ta sama amortyzacja wskazuje różne desygnaty w zależności od systemów podatkowych. Co innego oznacza w anglosaskim systemie rachunkowości a co innego w polskim. Rozróżnienie tej swoistej heurystyki prawno podatkowej ma znaczenie nie tyle dla formalnego funkcjonowania systemu rachunkowości i dla księgowych, rewidentów, finansistów co dla języka codziennej praktyki biznesowej. Z dwoistości prawnej wynikają określone konsekwencje, które znajdują odzwierciedlenie w ustalaniu kategorii wyników: wyniku rachunkowego brutto (księgowego) - wynik przed opodatkowaniem wyniku podatkowego – dochodu etc. Wymienione obydwie wyniki ustalane są według zasady przychodów i kosztów. Ale wynik rachunkowy ustalany jest zgodnie z ustawą o rachunkowości, natomiast wynik podatkowy według zasad prawa podatkowego. Stopień rozbieżności pomiędzy tymi wynikami, pozawala pokazać jak oba prawa różnią się między sobą. Podobnie jest z definicjami zobowiązań i należności.

PRAWNA DEFINICJA ZOBOWIĄZAŃ I NALEŻNOŚCI

Ustawą precyzującą prawne definicje zobowiązań i należności jest Kodeks Cywilny- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. który, wszedł w życie 1 stycznia 1965 r. Kodeks cywilny składa się z IV ksiąg : Księga I Część ogólna (art. 1-125) ; Księga II Własność i inne prawa rzeczowe (art. 126-352); Księga III Zobowiązania (art. 353-921); Księga IV Spadki

(art. 922-1088). Interesującą nas częścią jest Księga III dotycząca zobowiązań.

Zobowiązanie jest to stosunek cywilno- prawny, w którym jedna ze stron (wierzyciel) może żądać od drugiej (dłużnik) określonego świadczenia, a ta powinna je spełnić (art. 352 § kodeksu cywilnego). (zob.też Cebrowska, 2005:5). Natomiast zobowiązania w rozumieniu Ustawy o Rachunkowości z dn. 29 września 1994r. to wynikające z przeszłych zdarzeń obowiązki wykonania świadczeń o wiarygodnie określonej wartości, które spowodują wykorzystanie już posiadanych lub przyszłych aktywów jednostki.(Ustawa,1994) Zobowiązania które są składnikiem źródeł finansowania w bilansie, a dokładnie zobowiązań i rezerw na zobowiązania można podzielić na: zobowiązania długoterminowe - wymagalne po upływie 12 miesięcy od dnia bilansowego, zobowiązania krótkoterminowe - będące wymagalnymi w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego. Są to zobowiązania z tytułu dostaw i usług. Zalicza się tu również fundusze specjalne jak zakładowy fundusz świadczeń socjalnych przeznaczony na finansowanie działalności mającej na celu zaspokojenie potrzeb socjalnych pracowników i ich rodzin (organizowanie wypoczynku, turystyki, koloni itp.), na udzielenie pomocy finansowej w uzyskaniu mieszkań, ich remontów i modernizacji etc..

Do zobowiązań krótkoterminowych zalicza się zobowiązań z tytułu dostaw, i usług, zobowiązań wobec pracowników i innych, które wiążą się z normalnym cyklem operacyjnym mimo, że mogą być. wymagalne po upływie 12 miesięcy od dnia bilansowego. (Z uwagi na zaliczenie ich w całości do zobowiązań krótkoterminowych- wykazuje się je z uwzględnieniem okresu ich wymagalności do 12 miesięcy).

Szczególnie interesują nas tutaj zobowiązania długoterminowe, które wykazuje się w podziale na następujące grupy:

kredyty i pożyczki

zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów (obligacji, skryptów dłużnych, bonów, weksli własnych)

inne zobowiązania finansowe (z tytułu operacji)

inne zobowiązania długoterminowe (z tytułu umów leasingu finansowego, z tytułu środków trwałych przewłaszczonych).To część z nich najczęściej w potocznym ujęciu definiowana jest kategoriach długu i wiarygodności. Ale nie wszystkie, e. g. rzadko dotyczy to zobowiązań z tytułu umów leasingu.

Należności to wynikające z przyszłych zdarzeń prawo otrzymania świadczeń o wiarygodnie określonej wartości, związane z cyklem operacyjnym lub wynikające z przepisów prawa. Rozróżnia się należności ze względu na podmiot i na przedmiot i okres wymagalności należności.

Zróżnicowanie **podmiotowe** jest podstawą wyodrębnienia należności od:

kontrahentów

instytucji publicznoprawnych (urzędów skarbowych, urzędów celnych, zakładów ubezpieczeń społecznych)

innych osób, w tym pracowników

Zróżnicowanie **przedmiotowe** jest podstawą wyodrębnienia należności:

z tytułu dostaw i usług

z tytułu podatków, dotacji, ceł, ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz innych świadczeń

z innych tytułów (np. zaliczek wypłacanych pracownikom)

Należności długoterminowe- są to te należności jednostki, które stają się wymagalne po upływie 12 miesięcy od dnia bilansowego.

Do należności długoterminowych nie zalicza się należności z tytułu dostaw i usług, które w całości (niezależnie od terminu wymagalności) stanowią składnik aktywów krótkoterminowych). Zobowiązania i należności zarówno w powszechnym rozumieniu jak i w administracyjnym postępowaniu nie są symetrycznie zdefiniowane. Chociaż w rachunkowości z jednej strony mamy należności z drugiej zobowiązania jest tu symetryczna relacja: należności z jednej strony są zobowiązaniami i z drugiej zobowiązania są należnościami. Jednak wykorzystujemy eg. terminologię „zobowiązań i należności publiczno-prawnych” pod czym rozumiemy jednorodność zobowiązań i należności: **spłata zobowiązań z tytułu należności o charakterze publiczno-prawnym** równie dobrze może brzmieć: **spłata należności z tytułu zobowiązań o charakterze publiczno-prawnym**. Nie ma tu ujęcia podmiotowego – jest przedmiotowe mimo iż należność dotyczy podmiotu.

ZOBOWIĄZANIA I NALEŻNOŚCI W UJĘCIU FINANSOWYM

Zobowiązania i należności w tym ujęciu są wykorzystywane do oceny działalności przedsiębiorstwa od strony finansowej. Są one ujęte w sposób formalny-przedmiotowy. Dotyczą przyszłych wydarzeń i wielkości, które osiągnęły inne firmy. Każda jednostka zgodnie z ustawą o rachunkowości zobowiązana jest do sporządzenia raz w roku sprawozdania finansowego. W skład analizy finansowej wchodzi analiza bilansu, rachunek zysków i strat, rachunek przepływów pieniężnych. Sprawozdanie finansowe wymaga odpowiedniego przekształcenia aktywów ich głównych grup, oraz w ramach źródeł finansowania. W tym celu dokonuje się korekt należności i zobowiązań. opracowuje się analityczne wersje bilansu oraz rachunku zysków i strat.

Przekształcenie bilansu związane jest z przesunięciem niektórych pozycji bilansowych, powodując zmiany w należnościach i podobnie jak w przypadku należności, tak i w części dotyczącej pasywów, dokonuje się zmian w zobowiązaniach (jest to przekształcanie bilansu syntetycznego w analityczny)

Tab 1 Bilans analityczny

AKTYWA	PASYWA
A. Aktywa trwałe	A. Kapitały własne
Należności długoterminowe	Kapitały rezerwowe
Inwestycje długoterminowe	Wynik finansowy
Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe	B. Kapitały obce
B. Aktywa obrotowe	Kapitały obce długoterminowe
Należności krótkoterminowe	Kapitały obce krótkoterminowe
Inwestycje krótkoterminowe	
Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Magdalena Dynus, Bożena Kołosowska, Piotr Prewysz-Kwinto Analiza finansowa przedsiębiorstwa, wyd. TNOiK, Toruń 2005;

W zakresie aktywów konstruowanie analitycznego bilansu jest związane z przesunięciem niektórych pozycji bilansowych powodujących zmiany w należnościach, Podobnie jak w przypadku należności, tak i w części dotyczącej pasywów, dokonuje się kilku przesunąć składników bilansowych powodując zmiany w wielkościach głównych grup bilansu. Należności i zobowiązania mają tu formalno-logiczny porządek odzwierciedlający zmiany powstałe w danym okresie czasu w podmiotowych relacjach w zakresie długu i wierzytelności.

Zobowiązania i należności w ujęciu prawa bilansowego i podatkowego

W związku z prowadzoną działalnością jednostki gospodarcze wchodzi w kontakty z różnymi podmiotami- zarówno z osobami prawnymi, jak i fizycznymi. Wiąże się z tym powstanie rozrachunków, które w zależności od ich charakteru mogą być należnościami

albo zobowiązaniami, gdyż z reguły moment realizacji dostawy nie pokrywa się z momentem zapłaty. W celu lepszego zobrazowania różnic w ujęciu należności bilansowym i podatkowym różnice zostały umieszczone w tabeli nr 2.

Tab 2 Porównanie wyceny należności wg prawa bilansowego i prawa podatkowego

Cecha porównania	Prawo bilansowe	Prawo podatkowe
Podstawa prawna	Przy wycenie bilansowej brane są zasady rachunkowości: zasada memoriałowa, zasada istotności, zasada ostrożności, etc.	Podstawą są księgi podatkowe którymi są księgi rachunkowe podatkowe księgi przychodów i rozchodów, etc.
Wycena	Na dzień bilansowy; wyceniane w kwocie wymaganej zapłaty z zachowaniem ostrożności	Do obliczenia podatku dochodowego, jedyną kategorią jest dochód podatkowy.
Odpisy aktualizujące wartość należności	Kwota odpisu powinna być oparta na danych historycznych wynikających ze sprawozdawczości, danych porównawczych;	Gdy należności zalicza się do przychodów z działalności gospodarczej, odpis aktualizujący zalicza się do kosztów uzyskania
Kompensaty należności	W ewidencji księgowej zobowiązania i należności wobec jednego kontrahenta mogą być ze sobą kompensowane; każda ze stron może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony (gdy przedmiotem są pieniądze, rzeczy tej samej jakości)	Skutki podatkowe rozliczeń nie korygują wyniku finansowego dla celów podatkowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Prawo bilansowe a prawo podatkowe(2007) Prac. zbior. pod red. B. Micherdy, Difin Warszawa, ISBN: 978-83-7251-804-0

Różnica między treścią należności i zobowiązań w ujęciu bilansowym i ujęciu podatkowym nie ma charakteru istotnego. Różnice pojawiające się przy odpisach aktualizujących, w sprawie kompensaty należności nie zmieniają treści i znaczenia należności i. Zmiany pojawiają się tylko w obszarze wyceny natomiast charakterystyczne jest, że należności i zobowiązania w ujęciu bilansowym mogą mieć dla celów podatkowych jednorodny charakter- zobowiązań podatkowych jednostki co będzie się uwidacznia przy kompensacie jak i również przy wycenie należności. Przekłada się to na inny sposób ustalania wyniku finansowego jednostki dla celów podatkowych i dla celów rachunkowości jednostki.

Zobowiązanie finansowe jest definiowane jako zobowiązanie jednostki do wydania aktywów finansowych albo do wymiany instrumentu finansowego z inną jednostką, na niekorzystnych warunkach. Typowe zobowiązania finansowe to:

- wyemitowane dłużne papiery wartościowe (obligacje)
- zaciągnięte pożyczki lub kredyty
- odsetki naliczone do zapłacenia
- zobowiązania z tytułu kontraktów, których przedmiotem są towary, gdy następuje wyłącznie rozliczenie pieniężne bez fizycznej dostawy towarów.

W tabeli przedstawione zostały takie składniki zobowiązań finansowych jak: kredyty, pożyczki, oraz koszty porównane z perspektywy prawa bilansowego i podatkowego.

Informacje ujęte w tabeli pozwolą na zobrazowanie różnic wynikających z ustawy o rachunkowości i prawa po Różnice w prawie bilansowym (rachunkowości finansowej) i podatkowym są nie do uniknięcia z powodu różnych celów ustalania wyniku finansowego (rachunkowość finansowa) i dochodu (prawo podatkowe). Rozbieżności wynikają głównie z zastosowania zasady memoriałowej przez rachunkowość finansową oraz zasady kasowej przez prawo podatkowe.

Wielka liczba czynników związanych z należnościami, różnicujących zysk bilansowy brutto i dochód podatkowy powoduje, że prowadzenie prawidłowej ewidencji księgowej i dokumentowanie zdarzeń gospodarczych jest wyjątkowo uciążliwe.

Podmiot prowadzący rachunkowość zmuszony jest prowadzić dodatkową ewidencję (pozabilansową) przychodów i kosztów podatkowych, albo rozbieżności w przychodach i kosztach księgowych i podatkowych, dla ustalenia podstawy opodatkowania Nie zmienia to faktu, że samo znaczenie i nazwa zobowiązań i należności są, poza innymi prawnymi procedurami ich „obrotu” taka sama datkowego.

Tab 3 Porównanie składników zobowiązań wg prawa bilansowego i prawa podatkowego

Składnik zobowiązań finansowych	Prawo bilansowe	Prawo podatkowe
Pożyczki jako pasywa, krótkoterminowe i długoterminowe	Wycena: zgodnie z uor art. według wartości godziwej	Koszty związane z pożyczką uznawane za koszty nie będące kosztami uzyskania przychodu;
Kredyty inwestycyjne	Zgodnie z zasada memoriałową- należy ujmować odsetki w księgach niezależnie od faktu notyfikacji	Dla celów podatkowych: - notyfikowane przez bank i opłacone odsetki od kredytu stanowią koszt uzyskania przychodu

Źródło: *Opracowanie na podstawie Prawo bilansowe a prawo podatkowe(2007)* Prac. zbior. pod red. B. Micherdy, Difin Warszawa, ISBN: 978-83-7251-804

ZOBOWIĄZANIA W UJĘCIU KODEKSU CYWILNEGO

Zobowiązania w ujęciu kodeksu cywilnego to(łac. *obligatio*) rodzaj stosunku cywilno-prawnego łączący dłużnika z wierzycielem. Zobowiązanie jest stosunkiem prawnym *typu względnego*, tzn. jest skuteczne jedynie między stronami - między wierzycielem i dłużnikiem W Księdze III Kodeksu Cywilnego dotyczącej zobowiązań stwierdza się, że „wierzyciel” może żądać od „dłużnika” świadczenia, a dłużnik powinien świadczenie spełnić” - (Kodeks Cywilny z dn. 23.04 1964 r. art. 353 §1)

Przedmiotem zobowiązania jest określone zachowanie się dłużnika czyli świadczenie. Jego spełnienia może domagać się wierzyciel. Świadczenie może polegać na działaniu albo zaniechaniu. (Kodeks Cywilny art. 353 §2)

Obowiązki i uprawnienia dłużnika i wierzyciela określa art. 354, 355 kodeksu. Pokazuje to tabela 4 poniżej.

Tab 4 Uprawnienia i obowiązki dłużnika i wierzyciela

DŁUŻNIK	WIERZYCIEL
1. Wykonanie zobowiązania zgodnie z jego treścią,	1. współdziałanie przy wykonaniu zobowiązania
2. przypadku niewykonania zobowiązania, musi naprawić szkodę	2. bez zgody dłużnika może przenieść wierzytelność na osobę trzecią
3. może nastąpić zmiana dłużnika na osobę trzecią)	3. w razie zwłoki może żądać od dłużnik naprawieni szkody wynikłej ze zwłoki

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie III Księgi Kodeksu Cywilnego dotyczącej zobowiązań*

Są trzy sposoby wykonania świadczenia wobec wierzyciela: dłużnik spełnienia świadczenie dobrowolnie, pod przymus państwowym lub pod przymusem wierzyciela (Kodeks Cywilny art. 432)

Z kolei do wygaśnięcia zobowiązania dochodzi w momencie wywiązania się z niego stron biorących w nim udział, a więc dłużnika i wierzyciela. Zobowiązanie ze stanowiska wierzyciela nazywa się wierzytelnością, zaś ze stanowiska dłużnika – długiem.

Wierzytelność jest prawem podmiotowym wierzyciela.

ALOKACJA ZOBOWIĄZAŃ I NALEŻNOŚCI NA PRZYKŁADZIE ZALICZKI

W zakresie zobowiązań i należności długu i wierzytelności pojęcie zaliczki jest taką transakcją która w sposób wyraźny łączy w sobie ustawę o rachunkowości, prawo podatkowe, a także prawo cywilne.

W przypadku gdy obie strony umowy zadeklarowały, iż płatność nie będzie realizowana w całości stosuje się płatność w postaci zaliczki, zadatku lub przedpłaty. Pojęcia te często używane są zamiennie. Jednak istnieją między nimi różnice. Zaliczka to określona suma otrzymywana na poczet przyszłych zobowiązań, bez dodatkowych uwarunkowań. Jest ona płatnością dokonywaną przed terminem, w którym ma powstać obowiązek zapłaty za całą dostawę lub wykonanie świadczenia. Przedpłata jest podobna do zaliczki, ale w większości przypadków uiszcza się ją ratalnie, nie jednorazowo. Zadatek stanowi natomiast szczególnie rodzaj przedpłaty. Zgodnie z art. 394 ustawy z 23 kwietnia 1964r, Kodeks Cywilny zadatek dany przy zawarciu umowy powoduje, że w razie niewykonania przez jedną

ze stron umowy jej postanowień druga ze stron może jednocześnie (bez wyznaczania terminu dodatkowego) odstąpić od umowy i zachować otrzymany zadek.

W przypadku gdy ta sama strona przekazała zadek, a umowa nie została wykonana może żądać sumy dwukrotnie wyższej. § 2 tego samego art. stanowi, że w razie zrealizowania umowy zadek ulega zaliczeniu na poczet świadczenia strony, która go dała (jeśli nie jest to możliwe- ulega zwrotowi). W myśl § 3 art. 394 mówiącego o rozwiązaniu umowy przez strony, zadek powinien być zwrócony, zaś obowiązek zwrotu sumy dwukrotnie wyższej odpada.

Rozumienie zaliczki oraz następstwa z niej wynikające odmiennie definiuje ustawa o rachunkowości i prawo podatkowe. Wartość otrzymanych zaliczek na poczet dostaw towarów lub usług dostawca ma obowiązek ująć w księgach rachunkowych na koncie rozrachunki. Z chwilą otrzymania części należności przed wydaniem towaru lub wykonaniem usługi powstaje obowiązek podatkowy (konieczność zapłaty podatku VAT od tej części). Otrzymujący zaliczkę wystawia zatem fakturę zaliczkową, w której wartością brutto jest kwota otrzymanej zaliczki. Faktura ta zostaje ujęta w księgach rachunkowych w pozycji rozliczenia międzyokresowe przychodów, nie zaś w przychodach. Po wykonaniu dostawy towarów sprzedawca wystawia fakturę końcową, w której wartość towarów bądź też usług pomniejsza się o wartość otrzymanych zaliczek, a podatek z kolei o sumę kwot podatku wskazanego w fakturze zaliczkowej. Na podstawie tej faktury kwota netto zaliczki zostaje zarachowana do przychodów ze sprzedaży. Otrzymane zaliczki na poczet dostaw towarów lub usług z perspektywy widzenia tego zagadnienia przez prawo podatkowe są neutralne. Stanowią o tym art.12 ust.4 pkt 1 ustawa o pdop oraz art.14 ust.3 pkt 1 tejsze ustawy. Oznacza to, że do przychodów nie zalicza się pobranych wpłat ani zaksięgowanych należności na poczet dostaw towarów i usług, które zostaną wykonane w następnych okresach sprawozdawczych. Dla obowiązku wykazania przychodu podatkowego nieistotny jest zatem ani fakt wystawienia faktury zaliczkowej, ani wysokości zaliczki. Przychód dla celów podatkowych powstanie bowiem dopiero w dniu powstania przychodu należnego. A przychód należny, w przypadku dostaw towarów lub usług, powstaje w dniu wydania rzeczy lub wykonania usługi albo częściowego wykonania usługi, nie później jednak niż w dniu wystawienia faktury lub otrzymania należności.

ZAKOŃCZENIE

Dług, wierzytelność, zobowiązanie należność to pojęcia często używane zamiennie gdyż w zasadzie dotyczą tego samego zdarzenia. Jestem tobie dłużny, posiadam zobowiązanie wobec ciebie –**IOU (I own you)** jedna z najbardziej znanych zależności w świecie biznesu. Bez tej relacji międzypersonalnej trudno wyobrazić sobie funkcjonowanie dzisiejszej społeczności. Jest to truizm – bo tak naprawdę to jest to podstawowa relacja społeczna.. Tym bardziej współczesny obrót gospodarczy bez tej zależności byłby niemożliwy. Miejsce zobowiązań i należności , długu i wierzytelności w najważniejszych ustawach społecznych i gospodarczych tylko to potwierdza. Celem artykułu było nie tylko wskazanie na potrzebę odróżniania tych pojęć (poznawanie to nazywanie) mimo zamiennego stosowania ich w praktycznym działaniu ale i wskazanie na łączność: zobowiązanie i należność to nie tylko bilans ale i czyjaś wierzytelność i kogoś dług.

LITERATURA

1. Cebrowska T. *Rachunkowość finansowa i podatkowa*,(2007) Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2007, ISBN: 978-83-01-15001-3.
2. Dynus,M., B. Kołosowska, P. Prewysz- Kwinto (2005)*Analiza finansowa przedsiębiorstwa*, wyd. TNOiK, Toruń 2005; ISBN 05816-000154061.
3. Gierusz, J. *Plan kont z komentarzem. Handel produkcja usługi*, Wyd. ODDiK, Gdańsk 2005, ISBN: 83-7426-094-7.
4. *Kodeks Cywilny*, Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Dz. U. z dnia 18 maja 1964 r.)
5. *Prawo bilansowe a prawo podatkowe*(2007) Prac. zbior. pod red. B. Micherdy, Difin Warszawa , ISBN: 978-83-7251-804-0
6. Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992r (Dz. U. Z 2000r nr 54 poz.654 z późn. zm)
7. Ustawa o rachunkowości z 9.11.2000r., art.10 ust.3, Dz. U. z 2000 r. nr 104
8. Ustawa o rachunkowości z dn. 29 września 1994, Dziennik Ustaw, 2002, nr76, poz.694.

[Dudek Mieczysław](#), Prof. dr hab., Magdalena Wasylkowska, Mgr, Zakład Makroekonomi i Finansów Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra